

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.17>

КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗАХИСТУ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Сус М.С.,

*аспірант відділу конституційного права**та місцевого самоврядування**Інституту держави і права ім. В.М. Корецького**Національної академії наук України,**<https://orcid.org/0009-0006-8533-9987>*

Сус М.С. Конституційне регулювання державного захисту конкуренції в Україні та державах-членах Європейського Союзу: порівняльний аналіз.

Стаття присвячена дослідженню конституційного регулювання державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності в державах-членах Європейського Союзу (далі – «ЄС») та його порівнянню з існуючим регулюванням в Конституції України. Проведений аналіз показує, що винесення питань захисту конкуренції на рівень конституцій притаманне багатьом державам-членам ЄС, що вказує на тренд конституціоналізації цих питань. Ступінь деталізації конституційного регулювання, як і його предмет, відрізняється від країни до країни. Більша увага питанням захисту конкуренції зазвичай притаманна конституціям держав-членів ЄС, які мають радянське або соціалістичне минуле, що пов'язано із бажанням побудови цими державами ринкових економік, де вільна та неспотворена конкуренція між господарюючими суб'єктами відіграє ключову роль. Спільними рисами конституційного регулювання в частині досліджуваного питання є взяття державами на себе зобов'язань захищати конкуренцію та встановлення на рівні конституцій заборони / недопущення різного роду практик, які шкодять розвитку чесної та вільної конкуренції, як-от зловживання монополією, недобросовісна конкуренція тощо. Іншими заходами захисту конкуренції, які виносяться на конституційний рівень в державах-членах ЄС, є протидія монополізації певних сфер господарської діяльності, що, як правило, здійснюється або шляхом закріплення в конституціях недопустимості монополізації, або ж шляхом унормування порядку встановлення монополій, зокрема, визначення їх законом.

Порівняльний аналіз положень конституцій держав-членів ЄС із відповідними положеннями Конституції України в частині захисту конкуренції у підприємницькій діяльності вказує, що кращі зарубіжні підходи та практики Конституцією України враховані та запроваджені. У статті робиться

висновок, що з точки зору встановлення ключових засадничих принципів захисту конкуренції у підприємницькій діяльності з боку держави та можливості використання положень Конституції України як інструменту боротьби проти практик, які посягають на функціонування вільної та неспотвореної економічної конкуренції на українських ринках, наявні положення Конституції України є в цілому достатніми для досягнення вказаних вище цілей.

Ключові слова: конституція, конституційне регулювання, права людини, конституційна економіка, економічні права, підприємницька діяльність, свобода підприємницької діяльності, конкуренція, державний захист конкуренції, Європейський Союз.

Sus M.S. Constitutional regulation of state protection of competition in Ukraine and the member states of the European Union: a comparative analysis.

The article is devoted to the study of constitutional regulation of state protection of competition within entrepreneurial activities in the member states of the European Union (the "EU") and its comparison with existing regulation in the Constitution of Ukraine. The conducted analysis shows that bringing issues of competition protection to constitutional level is common for many EU member states, which indicates the trend of constitutionalization of these issues. The level of detail of constitutional regulation, as well as its subject, differs from country to country. Greater attention to competition protection issues is usually inherent in the constitutions of EU member states that have a soviet or socialist past. The common features of constitutional regulation in part of the researched issue are taking obligations to protect competition by the states and establishing prohibition / non-admission of various practices detrimental to fair and free competition, such as abuse of monopoly position, unfair competition, etc. Other competition protection measures brought to the constitutional level in the EU member states include prevention of monopolization of certain

spheres of economic activity, which, as a rule, is carried out either by declaring inadmissibility of monopolization, or by regulating the procedure for establishing monopolies, in particular, via their establishment by law.

A comparative analysis of provisions of constitutions of the EU member states regarding protection of competition in entrepreneurial activities with corresponding provisions of Ukrainian Constitution indicates that the best foreign approaches and practices have been implemented in the latter. It is concluded that from point of view of establishing the key fundamental principles of protection of competition by the state and possibility of relying on constitutional provisions as a means to fight against practices that encroach on functioning of free and undistorted competition on Ukrainian markets, existing provisions of Ukrainian Constitution are generally sufficient for achieving the above goals.

Key words: constitution, constitutional regulation, human rights, constitutional economy, economic rights, entrepreneurial activity, freedom of entrepreneurial activity, competition, state protection of competition, European Union.

Постановка проблеми. Конституція України (далі також – «**Конституція**» або «**Основний Закон**») містить низку норм, які стосуються державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. Загальні правила державного захисту конкуренції встановлені статтею 42 Конституції, відповідно до якої держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності; зловживання монополією становить на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція не допускаються; види та межі монополії визначаються законом (ч. 3 ст. 42). Положення ч. 3 ст. 42 Основного Закону отримали подальшого розвитку в п. 8 ч. 1 ст. 92 Конституції України, відповідно до якого правові засади і гарантії підприємництва, правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання визначаються виключно законами. Крім того, Конституція України встановлює і спеціальний порядок призначення та звільнення Голови Антимонопольного комітету України (далі – «**АМКУ**») у п. 12 ч. 1 ст. 85) [1]. АМКУ відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель [2] та відповідно ключовим органом в інституційному механізмі реалізації вказаних вище конституційних положень щодо державного захисту конкуренції.

Ефективність державного захисту конкуренції в Україні в силу положень ст. 8 Конституції України в першу чергу залежить від адекватності вре-

гулювання зазначеного питання на конституційному рівні. Так як важливість захисту конкуренції в підприємницькій діяльності для забезпечення нормального функціонування ринкової економіки важко переоцінити, постає як теоретична, так і практична доцільність в дослідженні чи наявне конституційне регулювання державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності в Україні є достатнім та ефективним та відповідно чи потребують відповідні конституційні норми перегляду. Варто також зазначити, що наразі активно просуваються різні законодавчі ініціативи щодо реформування української системи державного захисту конкуренції для підвищення її ефективності, в першу чергу, спрямовані на посилення інституційної спроможності органів АМКУ виконувати свої функції, в тому числі, більш ефективно проводити розслідування та встановлювати порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Існуючі ініціативи реформування вказаної системи зачіпають різні конституційно-правові аспекти: від пропозицій внесення змін до Основного Закону в частині, що стосується урегулювання питань захисту конкуренції у підприємницькій діяльності [3] до необхідності оцінки змін до системи захисту конкуренції на узгодженість з Конституцією України [4]. Конституційно-правовим аспектам української системи державного захисту конкуренції, таким чином, має відводитися першочергова увага та роль.

При оцінці наявного конституційно-правового регулювання державного захисту конкуренції в Україні та предмет адекватності та ефективності доцільним є дослідження зарубіжного досвіду з подібних питань. У силу євроінтеграційного руху України на перший план з точки зору актуальності виходить дослідження конституційно-правового регулювання захисту конкуренції в державах-членах Європейського Союзу («**ЄС**»), яке дозволить з'ясувати як питання захисту економічної конкуренції регулюються в тій чи іншій державі на конституційному рівні, співставити таке регулювання з українським та сформувати бачення чи враховує українське регулювання кращий зарубіжний досвід.

Стан опрацювання. Наявні праці вітчизняних науковців зачіпають дослідження конституційного регулювання державного захисту конкуренції зарубіжними країнами доволі побіжно в рамках більш широкого дослідження зарубіжного досвіду конституційно-правового регулювання економічних прав, зокрема, права на підприємницьку діяльність (наприклад, Ю.В. Кириченко [5, с. 273-274]) або ж дослідження конституційного закріплення економічної системи держав (наприклад, О.І. Радченко [6, с. 52-58]). Комплексні дослідження з фокусом саме на конституційно-правовому регулюванні державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності в державах-чле-

нах ЄС та його порівнянні з відповідним українським регулюванням відсутні. Це, в свою чергу, зумовлює актуальність відповідного дослідження.

Метою статті є дослідження конституційного регулювання державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності в державах-членах ЄС, проведення його порівняльного аналізу з українським регулюванням та формування за результатами вказаного вище аналізу висновків щодо відповідності конституційного регулювання в Україні кращим зарубіжним підходам. Предметом дослідження при цьому є аналіз спеціальних конституційних положень, які присвячені конкретно захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. Основним джерелом дослідження є англомовні переклади конституцій відповідних держав, з наданням пріоритету офіційним перекладам, сформованим відповідними державними органами.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз конституцій держав-членів ЄС показує, що винесення тих чи інших питань захисту конкуренції на рівень конституцій притаманне багатьом державам. Це відповідно вказує на тренд конституціоналізації питань захисту конкуренції. Водночас, ступінь деталізації конституційно-правового регулювання, як і його предмет, відрізняється від країни до країни.

Конституція Австрії конкретних правил щодо державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності, на зразок положень, які містяться у ст. 42 Конституції України, не містить. При цьому, ст. 10 Федерального конституційного закону Австрії встановлює, що монополії, антитрастове законодавство (Kartellrecht), а також боротьба з недобросовісною конкуренцією віднесені до кола питань, законодавчі та виконавчі повноваження щодо яких належать Федерації (п. 4 та 8 ч. 1 ст. 10 відповідно). Стаття 102 Федерального конституційного закону Австрії, у свою чергу, закріплює, що федеральні органи можуть в межах конституційно встановленої сфери компетенції безпосередньо реалізовувати свої повноваження в сфері монополій та антитрастового законодавства. Крім того, вказаний вище закон закріплює, що законом органи, наділені адміністративними функціями, в цілях захисту конкуренції та проведення економічних інспекцій можуть бути звільнені від необхідності слідувати інструкціям своїх вищестоящих органів (ч. 2 ст. 20) [7].

Відповідно до ч. 1 ст. 19 Конституції Болгарії економіка Республіки Болгарія базується на вільній економічній ініціативі. Відповідно до частини другої вказаної вище статті держава встановлює та гарантує рівні правові умови для економічної діяльності всім громадянам та юридичним особам шляхом запобігання будь-якому зловживанню монопольним статусом та недобросовісній конкуренції, а також захисту прав споживачів. У той же

час, Конституцією Болгарії врегульовані і питання державної монополії. Відповідно до ч. 4 ст. 18 Конституції Болгарії державна монополія щодо залізничного транспорту, національних поштових та телекомунікаційних мереж, використання ядерної енергії, виробництва радіоактивних продуктів, озброєння та вибухових та сильнодіючих отруйних речовин може бути встановлена законом. Умови та процедури, за якими держава надає концесії на об'єкти власності та ліцензії на провадження видів діяльності, зазначені, зокрема, в ч. 4 ст. 18 Конституції Болгарії, відповідно до частини п'ятої цієї ж статті встановлюються законом [8].

Конституція Данії окремого регулювання державного захисту конкуренції, на зразок положень ст. 42 Конституції України, не містить. Водночас, згідно зі § 74 Конституційного закону Данії будь-яке обмеження вільного та рівного доступу до торгівлі, яке не ґрунтується на публічному інтересі, підлягає усуненню законом [9].

Аналогічно Данії, Конституція Греції не містить положень-аналогів ч.3 ст. 42 Конституції України. При цьому Конституція Греції містить положення, що розвиток приватної економічної ініціативи не дозволяється за рахунок свободи та людської гідності або на шкоду національній економіці (ч. 2 ст. 106). Також Конституція Греції встановлює, що, зі збереженням захисту, який надається ст. 107 Конституції Греції у зв'язку з реекспортом іноземного капіталу, законом може врегулюватися придбання підприємств шляхом купівлі або примусової участі в них держави або інших публічних органів, якщо такі підприємства мають характер монополії або мають життєво важливе значення для розвитку джерел національного багатства, або першочергово призначені для надання послуг спільноті в цілому (ч. 3 ст. 106). Стаття 106 Конституції Греції деталізує порядок та умови вказаної вище купівлі підприємств або примусової участі в них [10].

Цікавим є конституційно-правове регулювання захисту конкуренції в Ірландії. Конституція цієї держави закріплює, що держава спрямовує свою політику, зокрема, на забезпечення недопущення того, щоб функціонування вільної конкуренції призводило до концентрації власності чи контролю над ключовими товарами в руках кількох осіб на загальну шкоду (п. iii ч. 2 ст. 45). Відповідно до ч. 3 ст. 45 Конституції Ірландії, держава сприяє та, де необхідно, доповнює приватну ініціативу у промисловості та торгівлі. Держава докладает зусиль для забезпечення того, щоб приватне підприємництво здійснювалося таким чином, аби забезпечити раціональну ефективність у виробництві та розподілі товарів та захистити населення від несправедливої експлуатації [11]. Таким чином, з одного боку, Конституція Ірландії містить приписи, що серед основних завдань державної

політики є забезпечення недопущення монополізації відповідних товарних ринків на загальну шкоду (ч. 2 ст. 45), а, з іншого, хоча держава і докладатиме зусиль для забезпечення ефективного функціонування відповідних ринків, несправедлива експлуатація населення зі сторони приватних підприємців не допускається (ч. 3 ст. 45).

Відповідно до ст. 38 Конституції Іспанії вільне підприємництво визнається в рамках ринкової економіки. Публічні органи гарантують і захищають його здійснення та забезпечення продуктивності відповідно до вимог економіки загалом і, у разі потреби, її планування. Водночас, містить Конституція Іспанії і певні положення, які стосуються монополій. Відповідно до ч. 2 ст. 128 Конституції Іспанії визнається публічна ініціатива в економічній діяльності. Важливі ресурси або послуги можуть бути зарезервовані законом для публічного сектору, особливо у випадку монополій. Так само, державне втручання в компанії може бути здійснено, якщо цього вимагає публічний інтерес. Зазначені вище положення розвивають приписи ч. 1 ст. 128 Конституції Іспанії, відповідно до якої усе багатство країни у різних його формах, незалежно від власності, підпорядковується загальному інтересу [12].

Стаття 41 Конституції Італії закріплює принцип свободи приватного економічного підприємництва (ч. 1 ст. 41). У той же час Конституція Італії закріплює, що підприємництво не повинно здійснюватись на шкоду загальному благу або таким чином, що може завдати шкоди безпеці, свободі та людській гідності (ч. 2 ст. 41), а закон передбачає належні програми та контроль, щоб публічна та приватна економічна діяльність могла бути орієнтована та координувана для соціальних цілей (ч. 3 ст. 41). Регулювання конкретно питань захисту конкуренції у підприємницькій діяльності у Конституції Італії доволі побіжне та полягає в тому, що питання захисту конкуренції віднесено до виключних повноважень держави (п. е ч. 2 ст. 117). Щодо монополій, стаття 43 Конституції Італії закріплює, що законом може встановлюватися резервування певного підприємства або категорії підприємств, які, зокрема, є монополіями і предметом загального суспільного інтересу, за Урядом, державною установою, асоціацією працівників чи споживачів для цілей загального блага [13].

Зачіпає питання захисту від зловживань економічною владою та держаних монополій і Конституція Кіпру. Відповідно до ст. 26 Конституції Кіпру кожна особа має право вільно укладати будь-який договір з дотриманням умов та обмежень, які встановлені загальними принципами договірного права. При цьому Конституцією Кіпру встановлюється, що закон повинен передбачати заходи щодо запобігання експлуатації особами, які володіють економічною владою. Стаття 25

Конституції Кіпру, в свою чергу, встановлює умови, за яких може обмежуватися право на вільну торгівлю та ведення бізнесу (ч. 2 ст. 25), а також, що, у разі публічного інтересу, закон може передбачати, що певна діяльність, яка має характер важливої публічної послуги або стосується експлуатації джерел енергії чи інших природних ресурсів, може здійснюватися виключно Республікою або муніципальною корпорацією, або державним корпоративним органом, із зазначенням загальних умов викупу бізнесу у зазначених вище сферах, якщо він здійснювався особою, яка не є муніципальною корпорацією або державним корпоративним органом (ч. 3 ст. 25) [14].

Питанням захисту конкуренції присвячена і стаття 46 Конституції Литви. Вказана стаття містить норми, які стосуються функціонування загального економічного устрою Литви, зокрема: (а) економіка Литви базується на праві приватної власності, свободі індивідуальної економічної діяльності та економічній ініціативі (ч. 1 ст. 46); держава підтримує економічні зусилля та ініціативи, корисні суспільству (ч. 2 ст. 46); держава регулює економічну діяльність так, щоб вона служила загальному благополуччю нації (ч. 3 ст. 46). Спеціальні положення щодо захисту конкуренції містяться у ч. 4 ст. 46 Конституції Литви, відповідно до якої законом встановлюється заборона монополізації виробництва та ринку і захищається свобода чесної конкуренції. Містить Конституція Литви і певні положення, які стосуються монополізації певних сфер діяльності. Відповідно до ч. 2 ст. 44 Конституції Литви держава, політичні партії, політичні та громадські організації, інші установи чи особи не можуть монополізувати засоби масової інформації [15].

Основний Закон Федеративної Республіки Німеччина (далі – «ФРН») окремого регулювання засад захисту конкуренції у підприємницькій діяльності, на зразок положень ч. 3 ст. 42 Конституції України, не містить. Водночас, у ст. 74 Основного Закону ФРН вказано, що питання запобігання зловживанню економічною владою віднесено до спільних (concurrent) законодавчих повноважень як земель, так і федерації [16].

Зачіпає питання конкуренції у підприємницькій діяльності й Конституція Польщі. Відповідно до ст. 20 Конституції Польщі соціальна ринкова економіка, заснована на свободі економічної діяльності, приватній власності та солідарності, діалозі та співпраці між соціальними партнерами, є основою економічної системи Республіки Польща. Згідно зі ст. 22 Конституції Польщі обмеження свободи економічної діяльності можуть бути встановлені лише законом і лише з важливих суспільних причин. Зазначені вище положення отримали подальшого розвитку у статтях 76 та 216 Конституції Польщі. Відповідно до ст. 76 Конституції Польщі органи державної влади захищають споживачів,

замовників, наймачів або орендарів, зокрема, від недобросовісних ринкових практик. Обсяг такого захисту встановлюється законом. Стаття 216 Конституції Польщі, у свою чергу, встановлює, що будь-яка монополія встановлюється законом (ч. 3 ст. 216) [17].

Комплексне регулювання питань сприяння та захисту конкуренції у підприємницькій діяльності, при цьому з деталізацією по різних сферах діяльності, міститься у Конституції Португалії. Відповідно до ч. 1. ст. 61 Конституції Португалії приватне економічне підприємництво здійснюється вільно в загальних межах, визначених Конституцією та законом та з урахуванням загального інтересу. Згідно зі статтею 81 Конституції Португалії першочерговим обов'язком держави в економічній та соціальній сфері є, зокрема, забезпечення ефективного функціонування ринків таким чином, щоб гарантувати збалансовану конкуренцію між підприємствами, протидіяти монополістичним формам організації, придушувати зловживання домінуючим становищем та інші практики, які є шкідливими для загального інтересу (п. f ст. 81) [18].

Конституція Португалії детально описує політику держави в аграрному секторі (статті 93-98). Частина норм, присвячених вказаній політиці, при цьому стосуються питань конкуренції. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 93 Конституції Португалії серед завдань аграрної політики визначено збільшення сільськогосподарського виробництва та продуктивності шляхом надання аграрному сектору адекватної інфраструктури та людських, технічних та фінансових ресурсів, які будуть працювати на підвищення конкурентоспроможності, забезпечення якості продукції, її ефективного маркетингу та продажу, покращення постачання для країни та збільшення експорту. Частина перша статті 94 Конституції Португалії закріплює, що закон регулює зміну розміру сільськогосподарських (фермерських) одиниць, які є надмірно великими з точки зору завдань аграрної політики, і, у разі експропріації, повинен передбачати право кожного власника на відповідну компенсацію та збереження площі, достатньої для забезпечення життєздатності та раціональності його власного господарства. Без обмеження встановлення експериментального періоду до надання повного титулу з метою визначення ефективного та раціонального використання землі, експропрійована земля має передаватися у власність або користування, як встановлено законом, малим фермерам, бажано тим, які інтегровані до сімейних сільськогосподарських одиниць, робітничим або малим фермерським кооперативам або іншим формам робітничої діяльності (ч. 2 ст. 94 Конституції Португалії). Зазначені вище положення ст. 94 Конституції Португалії по суті протидіють концентрації (монополізації) аграрного сектору. З іншого боку, ст. 95 Конституції Португалії передбачає, що дер-

жава сприяє зміні розміру сільськогосподарських одиниць, які є меншими ніж ті, які є підходящими з точки зору аграрної політики, зокрема, шляхом надання юридичних, фіскальних та кредитних стимулів для їх структурної або виключно економічної інтеграції, зокрема, у кооперативній формі, або заходами, спрямованими на об'єднання земельних ділянок. У ч. 1 ст. 97 Конституції Португалії закріплюється, що для реалізації завдань аграрної політики держава надає преференційну підтримку малим та середнім сільськогосподарським виробникам, зокрема, якщо вони інтегровані до сімейних сільськогосподарських одиниць, є одноосібними фермерами або об'єднані в кооперативи, а також сільськогосподарським робочим кооперативам та іншим формам робітничої діяльності. Частина друга цієї ж статті містить перелік форм, в якій надається державна підтримка, серед яких надання технічної підтримки, створення форм підтримки маркетингу та продажів на низхідному та висхідному рівні до виробництва, підтримка у покритті ризиків, які виникають внаслідок непередбачуваних або неконтрольованих кліматичних або фітопатологічних інцидентів, стимули для заохочення сільських робітників та фермерів формувати та приєднуватися до різного роду об'єднань (виробничих, закупівельних, збутових кооперативів тощо) [18]. Таким чином, конституційне регулювання аграрної політики Португалії є доволі комплексним і прямо зачіпає й питання формування конкурентного поля в аграрному секторі, зокрема, поділ сільськогосподарських одиниць, які з точки зору аграрної політики, є завеликими, стимулювання укрупнення одиниць, які з точки зору цієї ж політики є замалими, надання державної преференційної підтримки для малих та середніх сільськогосподарських виробників.

Статті 99 та 100 Конституції Португалії, які відповідно визначають завдання торгової (комерційної) та промислової політики, також зачіпають питання конкуренції. Так, відповідно до ст. 99 Конституції Португалії, завданнями комерційної політики держави, зокрема, визначено здорову конкуренцію між комерційними агентами, раціоналізацію схем розподілу (дистрибуції), протидію спекулятивній діяльності та обмежувальним господарським практикам, захист прав споживачів. Завданнями промислової політики, у свою чергу, є збільшення промислового виробництва в загальних рамках модернізації та узгодження соціально-економічних інтересів та міжнародної інтеграції португальської економіки, посилення промислових і технологічних інновацій, підвищення конкурентоспроможності та продуктивності промислових підприємств, підтримка малих і середніх підприємств і, загалом, підприємств, які створюють робочі місця та сприяють експорту або заміщенню імпорту, підтримка міжнародного ви-

знання португальських підприємств (ст. 100 Конституції Португалії) [18].

Регулювання питань економічної конкуренції присутнє і в конституціях таких держав як Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Хорватія.

Відповідно до ч. 1 ст. 135 Конституції Румунії економіка Румунії є вільною ринковою економікою, заснованою на вільному підприємстві та конкуренції. Згідно зі ч. 2 ст. 135 Конституції Румунії, держава повинна забезпечувати, серед іншого, вільну торгівлю, добросовісну конкуренцію, створення сприятливих умов для стимулювання та капіталізації кожного фактора виробництва [19].

Згідно з ч. 1 ст. 55 Конституції Словацької Республіки, економіка зазначеної держави базується на принципах соціально та екологічно орієнтованої ринкової економіки. Відповідно до частини другої цієї статті, Словацька Республіка захищає та заохочує економічну конкуренцію. Деталі встановлюються законом [20].

У Конституції Словенії захисту конкуренції присвячено статтю 74. Стаття побудована таким чином, що її перша частина встановлює гарантію вільної економічної ініціативи. Друга частина закріплює, що умови створення господарських організацій встановлюються законом, як і те, що господарська діяльність не може здійснюватись таким чином, що суперечить загальному інтересу. Відповідно ж до ч. 3 ст. 74 Конституції Словенії недобросовісні конкурентні практики та практики, що обмежують конкуренцію в спосіб, який суперечить закону, забороняються [21].

Відповідно до Основного Закону Угорщини, економіка Угорщини ґрунтується на праці як основі продуктивності та свободі підприємництва (ч. 1 ст. М розділу «Основи»). Угорщина забезпечує умови для чесної економічної конкуренції, діє проти зловживань домінуючим економічним становищем та захищає права споживачів (частина друга цієї ж статті). Питанням виключної економічної діяльності держави присвячено ст. 38 розділу «Держава» Конституції Угорщини. Відповідно до частини другої цієї статті виключна власність, як і виключна економічна діяльність держави визначаються імплементаційним актом [22].

Відповідно до ч. 1 ст. 49 Конституції Хорватії вільне підприємництво та вільні ринки становлять основу економічної системи Республіки Хорватія. Відповідно до частини другої цієї ж статті держава забезпечує всім підприємцям рівний правовий статус на ринку. Зловживання монополіями, як визначено законом, забороняється [23].

Як можна побачити із описаного вище, конституціоналізація питань захисту конкуренції у підприємницькій діяльності притаманна багатьом державам-членам ЄС. При цьому, підвищена увага до захисту вільної, чесної та неспотвореної

конкуренції у підприємницькій діяльності шляхом заборони зловживань монопольним становищем, недобросовісної конкуренції, інших заходів притаманна конституціям держав з колишнім радянським або соціалістичним минулим, що і зрозуміло з огляду на курс відповідних держав з розбудови ринкової економіки.

Порівнюючи наявне конституційно-правове регулювання питань захисту конкуренції у підприємницькій діяльності в державах-членах ЄС та Україні, можна прийти до висновку, що існує регулювання в Україні враховує кращі тренди та практики відповідних зарубіжних країн. Попри стислість положень, які стосуються захисту конкуренції в Конституції України, з точки зору формування загальних програмних засад діяльності держави та можливості використання положень Конституції України як інструменту боротьби проти практик, які посягають на існування вільної та неспотвореної конкуренції на українських ринках (звернення до суду на підставі ст. 8 Конституції, конституційний контроль Конституційним Судом України тощо), на погляд автора, наявні положення Конституції України є в цілому достатніми. Більше того, конституційно-правове регулювання захисту конкуренції в Україні має навіть і певні позитивні риси порівняно з конституціями досліджуваних держав, так як прямо згадує український конкурентний орган – АМКУ, в тексті Основного Закону, що є додатковою гарантією його існування та функціонування.

Висновки. Проведений аналіз конституцій держав-членів ЄС показує, що винесення питань захисту конкуренції на рівень конституцій притаманне багатьом державам. Ступінь деталізації конституційно-правового регулювання, як і його предмет, відрізняється від країни до країни. Більша увага питанням захисту конкуренції зазвичай притаманна конституціям країн із радянським або соціалістичним минулим, що пов'язано із бажанням побудови цими державами ринкових економік, де вільна та неспотворена конкуренція між господарюючими суб'єктами відіграє ключову роль.

Порівняльний аналіз положень конституцій держав-членів ЄС із відповідними положеннями Конституції України в частині захисту конкуренції у підприємницькій діяльності вказує, що відповідні кращі зарубіжні підходи та практики Конституцією України враховані. З точки зору встановлення ключових засадничих принципів захисту конкуренції у підприємницькій діяльності з боку держави та використання положень Конституції України як інструменту боротьби проти практик, які посягають на існування вільної та неспотвореної конкуренції на українських ринках, наявні положення Конституції України є в цілому достатніми для досягнення вказаних вище цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.06.2023).
2. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 № 3659-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text> (дата звернення: 19.06.2023).
3. Комітет з питань економічного розвитку провів публічне обговорення конкуренційно-антимонопольної реформи (відео). *Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/184990.html> (дата звернення: 19.06.2023).
4. VIII Ukrainian Antitrust Forum: експерти проаналізували поточні виклики захисту конкуренції та актуальні законодавчі ініціативи. *Pravo.ua. Видавництво ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА: веб-сайт*. URL: <https://pravo.ua/viii-ukrainian-antitrust-forum-eksperty-proanalizuvaly-potochni-vyklyky-zakhystu-konkurentsii-ta-aktualni-zakonodavchi-initsiatyvy/> (дата звернення: 19.06.2023).
5. Кириченко Ю.В. Конституційно-правове регулювання прав людини в Україні в контексті гармонізації з законодавством європейських держав: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2018. 512 с.
6. Радченко О.І. Розділ 3. Засади конституційного ладу сучасної держави. *Конституційне право: підручник за загальною редакцією О.С. Бакумова, Т.І. Гудзь, М.І. Марчука*. Харків, 2019. С. 42–74.
7. Federal Constitutional Act of Austria. URL: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_1930_1/ERV_1930_1.html (date of reference: 19.06.2023).
8. Bulgaria's Constitution of 1991 with Amendments through 2015. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Bulgaria_2015.pdf?lang=en (date of reference: 19.06.2023).
9. The Constitutional Act of Denmark. URL: https://www.ft.dk/-/media/sites/ft/pdf/publikationer/engelske-publikationer-pdf/grundloven_samlet_2018_uk_web.ashx (date of reference: 19.06.2023).
10. The Constitution of Greece. URL: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce-6a27c8/001-156%20agglisko.pdf> (date of reference: 19.06.2023).
11. Constitution of Ireland. URL: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en/html> (date of reference: 19.06.2023).
12. The Spanish Constitution. URL: <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf> (date of reference: 19.06.2023).
13. Constitution of the Italian Republic: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf (date of reference: 19.06.2023).
14. Cyprus's Constitution of 1960 with Amendments through 2013. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Cyprus_2013.pdf?lang=en (date of reference: 19.06.2023).
15. The Constitution of the Republic of Lithuania. URL: <https://lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-constitution/192> (date of reference: 19.06.2023).
16. Basic Law for the Federal Republic of Germany. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.pdf (date of reference: 19.06.2023).
17. The Constitution of the Republic of Poland. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm> (date of reference: 19.06.2023).
18. Constitution of the Portuguese Republic. URL: <https://www.parlamento.pt/sites/EN/Parliament/Documents/Constitution7th.pdf> (date of reference: 19.06.2023).
19. The Constitution of Romania. URL: <https://www.presidency.ro/en/the-constitution-of-romania> (date of reference: 19.06.2023).
20. Constitution of the Slovak Republic. URL: <https://www.prezident.sk/upload-files/46422.pdf> (date of reference: 19.06.2023).
21. Constitution of the Republic of Slovenia. URL: <https://www.us-rs.si/media/constitution.pdf> (date of reference: 19.06.2023).
22. Fundamental Law of Hungary. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2021\)046-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2021)046-e) (date of reference: 19.06.2023).
23. The Constitution of the Republic of Croatia. URL: https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/The_consolidated_text_of_the_Constitution_of_the_Republic_of_Croatia_as_of_15_January_2014.pdf (date of reference: 19.06.2023).